

JURICA
PAVIČIĆ

**USTA
PUNA
MORA**

■ Laguna ■

Copyright © 2025, Jurica Pavičić

Copyright © ovog izdanja 2025, LAGUNA

**USTA
PUNA
MORA**

PRVI DIO

Počelo je člankom na koji je nabasao čitajući ujutro novine.

Jer Goran Najev novine je i dalje predano čitao. Čitao ih je iako nije morao, iako više nije bio novinar, pa mu to više nije bio dio posla. Navika koju je stekao tijekom godina bila je žilava. Ujutro bi, baš kao i ranije, zgrabio staromodne papirnate dnevnik, pa se udubio u njih orno kao da i dalje cijedi temu ili traži priču.

Tako je tog jutra naišao na temu. Na članak koji je objavio lokalni dnevni list.

Najprije je uočio fotografiju. Stršila je s novinske stranice, pomalo zastrašujuća. Prikazivala je lice mrtvog čovjeka: suho, isposničko lice s dugom kosom, ali bez brade, sklopljenih očiju, beživotno ovješanih vilica. Mrtvo je lice visjelo na papirnatij stranici kao neka svetačka ikona.

Bilo je to lice utopljenika pronađenog prethodnog jutra. Pronašli su ga – pisalo je u članku – jutarnji ribolovci, nedaleko od mjesta Sevid, na žalü preko puta nenastanjenog otočića Arkandela u trogirskom arhipelagu. Tijelo je na žal očito izbacilo more. Izgleda da je mrtvac u moru bio stanovito

vrijeme, pa je već bio podbuhao. Ipak, fizionomija mu se raspoznavala. Bio je odjeven, mršav, u srednjim šezdesetim godinama, otprilike baš njegov vršnjak.

Sliku mrtvog čovjeka objavila je prethodne večeri Policijska uprava splitsko-dalmatinska. Objavila je i zatražila pomoć od građana. Jer ni policija ni itko drugi nije znao tko je pronađeni utopljenik.

Tijelo je – pisalo je – pronađeno bez dokumenata i osobnih stvari. Otisci mrtvog čovjeka nisu se podudarali ni s jednima evidentiranim. Nitko prethodnih dana nije prijavio nestanak, u bazi nestalih osoba nije bilo nikog tko bi se s mrtvacem podudarao po spolu, izgledu i dobi. Stoga je Policijska uprava građane zamolila da se jave ako ga prepoznaju ili o njemu išta znaju. Opisali su i odjeću u kojoj je utopljenik pronađen. Zvučala je banalno općenito: trenirka, modra majica i tenisica *Adidas*. Tako je pisalo: *tenisica*, u jednini.

Najev se prignuo nad novinski list, pa još jednom promotrio mrtvo lice. A onda je odložio novine na stol s jutarnjom kavom koja se mlačila.

Nema što: bio je zaintrigiran.

U drugim bi okolnostima slijedio priču da vidi hoće li ga nekamo dovesti. Da je i dalje urednik, naložio bi novinaru da traži i kopa, da dozna što će se dalje događati.

Ali – više nije bio urednik. Više nije bio ni novinar. Sada je samo umirovljenik koji se muči suspregnuti desetljećima profesionalno uzgojenu znatiželju. I dalje je gledao članak, promatrao sliku mrtvog neznanca, njegove mrtve, zaklopljene oči. Suzbijao je profesionalni nagon koji ga je nakratko ali bolno oprljio.

A onda ga je taj osjećaj pustio – pustio jednako brzo i naglo kako ga je obuzeo. Okrenuo je stranicu da vidi što ima dalje u novinama, što će naći na stranicama zabave i sporta.

Do polovice jutra na utopljenika je iz Sevida zaboravio. Ni jednog ga se trenutka nije prisjetio – ni tijekom jutra, ni popodneva.

Nije ni pomislio da će mu se lice tog utopljenika vratiti u život.

O, više nego vratiti.

2

Brižljivo je strugao plastičnu površinu brusnim papirom najsitnijeg zuba. Brusio je s oplata neravnine, ostatke pedoča i priljepaka, lupara, algi i sasušene trave. Bio je udubljen u zatupljujući, monotoni posao sve dok ga nije počela boljeti ruka. Kad je u zapešću osjetio trnce, odložio je brusni papir da se odmori. Zapešćem – jedinim dijelom šake koji mu je bio čist – otro je s lica znoj i sloj prašine od brušenja.

Ustao je i protegnuo noge. Nakon sat vremena čučanja na betonu boljela su ga koljena i leđa. Ali Najev je nakon silnih desetljeća znao: bojenje broda pred sezonu posao je koji se radi klečeći. To je posao koji traži poniznost, traži da se prignete pred njegovim veličanstvom.

Još je jednom pogladio trup broda, ovaj put golom rukom. Dlanom je pratio nježnu oblinu boka sve dok se nije pretopila u krmeno zrcalo. Na površini nije više opipavao tragove podraslina. Đelkot je bio nezatno hrapav, ali čist i suh. Brušenje je bilo pri kraju. *Dankinja* je bila spremna za godišnje bojenje.

Njegovoj jedrilici LM24 bilo je više od četrdeset godina. Kupio ju je krajem osamdesetih, polovnu, od nekog ostarjelog splitskog arhitekta kojem zdravlje više nije dopuštalo da se otisne na more. Arhitekt je koju godinu prije jedrilicu kupio u danskom škveriću. Stoga je Najev brodicu od prvog dana zvao samo i jedino – *Dankinja*.

Otkad je nogom prvi put ugazio u svoju LM24, prošlo je trideset i sedam godina. Stario je on, a starjela je bome i ona. Iz godine je u godinu ratovao s njezinim godinama, koje su se sve jasnije razaznavale. Inoksnе dijelove broda nagrizala je sve više sitna, teško uklonjiva hrđa. Na plastičnim su se dijelovima širile napukline nalik paukovim mrežama, ostaci davnih udaraca, ogrebotina i padova. Santine i štiva brodice bili su puni nataložene prljavštine i soli s kojom se više nije imao snage boriti. Plastiku bi svake godine sve više rastakala nezaustavljiva osmoza, prodirući svojim slanim, vlažnim ticalima dublje kroz staklenu vunu. Najev bi svake godine nanovo, sizifovski obavljao ono što je oko broda bilo prije-ko potrebno napraviti. Inoks bi pedantno očistio inoksnom pastom, s metalnih dijelova izgrebao grimizne kapljice hrđe, saprao i osušio podvozje broda, pa ga izbrusio i premazao antidefolijantom. Premazao bi intonkom *Dankinjin* lijepi, obli trup kao što lijepa, vremеšna žena ružem zamaskira dob. Ali dob njegove LM24 nije se mogla zamaskirati. Ne više.

Uostalom, kao ni njegova.

Jer Najev je bio predobro svjestan da se i njemu zakotrljala šezdeset i peta. Već mu odavno trebaju naočale za čitanje, već dugo uzima lijekove za tlak, nakon ustajanja bole ga koljena i leđa, a piša kao kroz preusku cijev tri puta tijekom noći. Ali kao što sebe ne prepušta sunovratu bez predaje, Najev tako nije prepuštao ni svoju jedrilicu. Svakog se svibnja laćao istih

sizifovskih radova da kupi još jednu godinu, da protuudarom suzbije hrđu i alge, školjke i friže, posolicu i osmozu.

Otvorio je kanticu intonka i izmiješao je s razrjeđivačem. Promiješao je otopinu nekim improviziranim drvenim štapićem, a onda u razrijeđenu smjesu umočio kist. Kad ga je izvukao, pinel je bio zagasito grimizan. Opet je kleknuo i pinelom stao razmazivati intonak po trupu broda. Donji dio brodskog trupa do tog je časa bio blijedožućkast i suh. Sad je bio tamnocrveno sjajan i vlažno se ljeskao.

Bojio je brod neko vrijeme, a onda opet osjetio da mu trne ruka. Spustio je kist u metalnu kanticu i izmaknuo se da promotri učinjeno. Dogotovio je lijevu stranu. Preostali su mu još desna, kolomba i krmeno zrcalo.

Dok je kistom brižljivo gladio spoj kolombe i krmenog zrcala, pogled mu je skrenuo put betonskog zidića na koji je odložio odjeću i stvari. Ondje na zidiću počivao mu je i mobitel. Mirovao je, lišen ma kakva znaka života.

Još donedavno ne bi bilo tako. Tijekom dva normalna jutarnja sata mobitel bi mu pištao i brujio od notifikacija. U njega bi se slijevala rijeka poziva, poruka, šeranih tekstova, objava na *WhatsApp*, komentara i komentara na komentare na društvenim mrežama. Mobitel bi ga sve to vrijeme zvučno obavještavao da u njegovoj odsutnosti ondje kulja neki virtualni život. Sada je, međutim, mobitel šutio. Ništa pozivi, ništa poruka ni *WhatsApp* – samo ledena tišina.

Po tome Najev zna.

Zna da je bivši. I da drugi znaju da je bivši.

U utorak prošlog tjedna Najev je posljednji put otišao u redakciju da se razduži. Otišao je do kadrovske službe gdje je uzeo papire za umirovljenje. Spustio se do redakcijskog kata da isprazni svoj radni stol. U američkim je filmovima vidio da zaposlenici za to rabe kartonske kutije, pa je i on

tog jutra pripremio jednu. Sa sjetnim je čuđenjem spoznao da mu je obična kartonska kutija dobrano prevelika. Nije na stolu držao ni fotografije obitelji, ni fetiš predmete, ni omiljeni kaktus. U kutiju je naposljetku utrpao tek šaku kemijskih olovki, par bilježnica s bilješkama, stari papirnati adresar i rječnik stranih riječi. Kad je s pakiranjem bio gotov, kutija nije bila puna ni do trećine.

Dok je praznio stol, uočio je da većina kolega u nelagodi sklanja pogled. Neki koji su bili veći licemjeri pristupili su mu da razmijene stisak ruke, kao da je sve normalno, kao da nisu čuli za skandal. Najev bi im stisnuo ruku susprežući poriv da im razbije zube.

Na kraju, kad je sve bilo gotovo, otišao se javiti redakcijskim tajnicama. Tanju i Ivanu zatekao je kako iz papira kidaju burek za marendu. Sa starijom od njih – Ivanom – imao je kratki preljubnički flert još u prošlom stoljeću. Kao i on, i Ivana je u međuvremenu dostojanstveno ostarjela. Dok se opraštao, učinilo mu se da joj se možda vlažno cackle oči. Tajnice su ga izljubile i izgrlile. Najevu se činilo da su one jedine kojima je zaista žao što odlazi.

U redakcijsku je zgradu tog utorka ušao u devet i pol. U deset i deset već je bio na izlaznim stubama. Njegovih se četrdeset godina u *Novom dobu* okončalo u četrdeset minuta. Pred njim je bila još druga, dulja polovica jutra i cijeli dugi proljetni dan.

Pred njim je bila i cijela, ne tako duga umirovljenička budućnost. Budućnost puna slobode. Puna slobodnog vremena, slobodnog da – recimo – svako jutro boji brod.

Obojio je do kraja krmeno zrcalo, a onda legao poledice na betonski pod. Preostao je još samo posljednji, najosjetljiviji dio bojenja – pituravanje kolombe. Zavukao se pod dno broda i stao pinelom bojiti plastičnu površinu koja najdublje

ruje more. Dok je bojio dno, intonak mu je s kista kapao po licu. Pri tom se poslu – znao je – to nije dalo izbjeći. Do kraja jutra izgledat će kao oboljeli od boginja.

Nakon pola sata bio je gotov. Ustao je, protegnuo se i odložio četku. Ruke je pažljivo oprao razrjeđivačem, pa se umio hladnom vodom, pazeći da mu razrjeđivač ne dopre u oči. Osvrnuo se da promotri učinjeno. Oplata *Dankinje* rumenila se od vlažne, grimizne boje. Prvu je ruku nanio. Sad samo treba pričekati da se osuši, pa će sutra nanijeti i drugu. Do tada nije više imao nikakva posla. Preostalo mu je tek otići do kafića na zasluženno točeno pivo.

Još je jednom oprao ruke, ovaj put u hladnoj vodi. Dok ih je brisao nekakvom štracom, sa zidića je začuo vibriranje telefona. Uzeo ga je u ruke.

I začuo glas koji kao da je pristizao iz neke druge, davne ere.

Glas se predstavio. Ali – nije se trebala predstaviti. Majin bi glas prepoznao i nakon stotinu godina.

Maja ga pita kako je. Raspituje se za obitelj, za bivšu ženu, sina. Najev joj uzvraća sličnim kurtoaznim pitanjima, a ona na ta pitanja odgovara dolično jezgrovito. Razgovaraju civilizirano ugodno, ali Najev zna da ga Maja nije zvala tek da čuje kako je, te da postoji razlog zašto se čuju nakonolikih godina.

Slijedi kratka tišina, a onda Maja kaže ono što on očekuje da će reći.

– Trebala bi tvoju pomoć – veli – profesionalnu pomoć.
– Maja to kaže, a Najev se lecne.

Kao da je kroz slušalicu osjetila njegovu nelagodu. Nasmiје se.

– Ne, ne boj se – veli. – Neću te tjerat da nešto uguraš u novine. Nešto je drugo posrijedi. Nešto što bih ti morala ispričati uživo.

Predloži mu da navrati do njezine ordinacije sutra pred kraj popodnevne smjene. Najev pristane. Pozdravljaju se i prekidaju poziv. A onda mu, par sekundi potom, na *Whats-Appu* stižu adresa i lokacija.

Najev još jednom pogledom prijeđe preko jedrilice. Boja na trupu *Dankinje* sušila se i bivala sve tamnija. Brodica je dobro izgledala. Poslijepodne okreće na buru, zrak će biti ugodan i suh. Do sutra će se intonak osušiti. Sutra će izgledati još bolje.

Unese Majin kontakt u adresar, pa se nasmiješi.

Dan mu je donio makar jedno ugodno iznenađenje.

3

Stomatološka ordinacija Maje Razmilović nalazila se na Manušu, u jednoj od onih pobočnih ulica u kojima su se brutalno sudarali stari i novi Split. Jedna strana kvartovskog bloka još se uvijek sastojala od pučkih kamenih kućica, relikta doba kad je Manuš bio ruralna favela. Ironičnim obratom, te su preostale sirotinjske kuće u međuvremenu postale turistička atrakcija, pasatistički hajp.

A ako je jedna strana ulice još dočaravala predmoderni težački svijet, u drugu je silovito ugazilo dvadeseto stoljeće. Do Majina bloka dvadesetih je doprla gentrificirana gradnja nadolazeće buržoazije koja je ulicu ukrasila metalnim girlandama i perivojima sa šimširom. A onda je stigao i socijalizam koji je ulicu dogradio zgradama javne stanogradnje

– stanovima za bolji dio srednje klase: inženjere, liječnike i mornaričke oficire.

U tom sendviču između svjetova nalazio se Majin portun. Ranomodernistička zgrada iz kasnih tridesetih kojoj su stanari nadodali ružna PVC vrata i parlafon.

Stubište u koje ulazi Najev je poznao iz posve drugog života, iz doba kad su i zgrada i on bili neprepoznatljivo drukčiji. Tu su, u tom manuškom prilazu, stanovali Majini roditelji. Tu je i ona stanovala osamdesetih, kao djevojka. Do tog ju je portuna navečer ispraćao. U tom bi se portunu na rastanku ljubili. U taj bi se stan uvlačili kad Majinih roditelja ne bi bilo. Gotovo je siguran da su u njemu prvi put vodili ljubav: u Majinoj sobi, na krevetu s čupavom vunenom presvlakom.

Sad je na istom tom drugom katu bila Majina ordinacija. Najev je mogao samo pretpostaviti kako je to išlo. Majini su stari u nekom trenutku umrli, a ona je iskoristila stan u strogom centru da mušterijama ponudi popravak zuba na praktičnoj lokaciji.

Popeo se do drugog kata i zastao pred istim onim ulazom do kojeg je tada davno, ne jednom navraćao. Ali osim kata, ništa drugo nije bilo isto. Portun je bio svježije prebojen. Umjesto kovano-drvenih vrata međuratne zgrade, pred njim su sad bila blindirana vrata sa zvučnom izolacijom i tipkom alarma. Pritisnuo ju je. Začuo je zujanje, vrata su se otvorila.

Umjesto negdašnjega građanskog stana, pred njim je sad bila prazna, svijetla i aseptički bijela prostorija s malim prijamnim pultom u dnu. Za pultom je sjedila tehničarka i uz smiješak ga zamolila da sjedne. – Gospođa Maja vas očekuje – rekla je. – Zauzeta je s pacijentom, moli da pričekate.

Najev sjedne. Promatrao je bijeli, friško oličeni prostor oko sebe i osluškivao zvukove. Kroz jedna se vrata čulo tiho,

ali svejedno neugodno zujanje svrdla. Uskoro je začuo i glas – tih, jedva raspoznatljiv. Prepoznao ga je. Bio je to Majin glas. Očito je pacijentu konverzacijom razbijala nelagodu.

Nakon nekog vremena svrdlanje je prestalo. Zavládala je tišina. Začuo je zvuk sisaljke za vodu, pa nanovo razgovor. Ovaj su se put čula dva glasa – Majin i još jedan, dublji ženski alt.

Na koncu je pacijentica izašla. Žena u ranim četrdesetima istim je dubokim altom pozdravila i krenula put izlaza. Za njom se na vratima pojavila Maja.

Vidio ju je prvi put nakon silnih godina – petnaest, možda i dvadeset.

Očekivao je da ju je vrijeme ujelo kao i njega, kao sve. U neku ruku i jest. Vidjelo se da je Maja žena s više od šezdeset. Ali još uvijek je izgledala vitko, sportski i krepko. Još uvijek se dalo vidjeti da je bila jako zgodna. Najev se sjeti doba kad mu je bila nevjerojatno privlačna. Nešto je od toga ostalo, neka aura u zraku, a Najev nije bio na čistu stvara li tu omamu Maja ili njegovo pamćenje zakrivljeno nostalgijom.

Maja mu se nasmiješi, priđe i poljubi ga u obraz. Uvede ga u ordinaciju, pa reče sestri kako danas može ranije doma. – Bolje da pričamo na miru – nadodala je konspirativno čim se sestra presvukla i zamaknula za vrata.

Ušli su u ordinaciju. Maja mu rukom pokaže na zubarsku stolicu. Načas se zbunio, no tada shvati da je stolica pod svrdlom i reflektorima najudobnija u sobi, stoga namijenjena uzvaniku. Sjedne s nelagodom, a Maja privuče uredski stolac i sjedne sučelice njemu.

Pogledao ju je opet – sad pomnije, pod jakim svjetlom. Godine su joj se vidjele. Ali bila je to Maja, ista Maja koja mu je dobar dio života bila zavučena pod kožu.

S Majom Razmilović hodao je veći dio osamdesetih. Hodao je s njom još kao student, pa kao novinar početnik, pa i u doba kad je pomalo postajao zvijezda. Veza im se raspala onako kako su se raspadale sve njegove veze, pogotovo tadašnje. U vrijeme kad bi se trebalo smiriti, on bi hrlio sa zadatka na zadatak, s teme na temu, s jednog putovanja na drugo. Bio je mlad i zažaren, radio najbolji posao na svijetu i mislio da ne postoji sutra. Jedan bi dan bio u Parizu, drugi put u kosovskom rudniku, u beogradskom novinarskom klubu ili pred crnogorskim kombinatom paraliziranim štrajkom. Trčao bi iz teksta u tekst, a jutra kad bi mu članak izašao u novinama bila bi mu najbolji dani u životu. Većina žena s kojima je imao posla čekala bi neko vrijeme da se umori i smiri, a kad se to na koncu ne bi dogodilo, odustale bi. Maji je najdulje trebalo da odustane.

Njemu je pak najdulje trebalo da je sasvim istisne. Godinama kasnije vukao je u sebi neki pritajeni žal. Taj bi ga žal neočekivano zagrizao i onda kad je već hodao s Rinom, i onda kad je već bio oženjen Rinom, i onda kad mu je Rina konačno izašla iz života. Taj bi se žal probudio poput žiška svaki put kad bi Maju vidio, a u gradu nevelikom poput Splita vidio bi je pokatkad u kazalištu, na tržnici, na kavi na rivi ili na Bačvicama. Isti taj žal – kao odmrznut i podgrijan – žacnuo ga je i sad kad ju je ugledao na vratima zubarske ordinacije. Žal je bio tim veći što je Maja bila gotovo ista. Godine su doduše prošle, ali timbar joj je glasa isti, ista kadenca, poštapalice, gestikulacija.

Prije nego što se zaputio do nje, Najev je Maju istražio na internetu. Pročešljao je društvene mreže i poslovne stranice da pojmi što se s njom ovih desetljeća događalo. Iz guglanja i društvenih mreža shvatio je da je razvedena, i to poodavno. Ustanovio je da ima uhodanu praksu. Imala je i ugovor sa

Zavodom za zdravstveno osiguranje, tako da je dobivala i državni paušal. Maja je bila profesorsko dijete. Pripadala je onoj vrsti ljudi koji su u ovom gradu imali udubljeno mjesto, kojima se vrata otvaraju bez ključa.

I sad je tu. Vlasnica privatne ortodonske ambulante, poduzetnica, situirana, sa životom koji je posložila. Ali ga iz nekog razloga treba. Najeva je zanimao taj razlog.

Maja ga ponudi kavom, on odbije. A onda se Maja dosjeti. – Pamtim ja što ti voliš – kaže, pa iz jednog od pobočnih ormarića vadi viski. Najev se iznenadi jer je viski bio znalački odabran i skup – *Glenlivet*. Nije se mogao otresti misli da je boca bila poklon kakva pacijenta.

Maja natoči viski njemu i sebi, pa nazdravi. Pričekala je da otpije gutljaj, a onda ustala i prišla ormariću s metalnim pretincima. Iz pretinca je izvadila savijenu novinsku stranicu. Pružila mu je, pa rekla: – Zbog ovog te zovem.

Najev odmota savijeni list. I iznenadi se. U ruci mu je bio isti onaj izrezak koji je vidio prekjučer. Utopljenik pronađen kod Sevida, isposničkog izgleda, bez identiteta.

– Znam taj članak – reče. – Vidio sam ga.

– Ali postoji nešto što ne znaš. A ja znam.

– Što?

– Znam tko je taj čovjek.

Najev je iznenađeno pogleda.

– Ako znaš tko je, zašto ne javiš policiji?

– Nije to tako jednostavno.

– Zašto?

– Sad ću ti pokazat zašto.

Ode do iste ladice, iz nje izvadi fotografiju i pruži mu je. Fotografija je na pravom fotopapiru, načinjena očito u doba prije digitale. Po svemu se čini kao da je snimljena u ratu. Na fotografiji su dvojica muškaraca u maskirnom trlišu na nekoj

tratini prošaranoj snijegom. U ruci imaju kalašnjikove, iza leđa im je razvučeno maskirno šatorsko krilo. U kutu slike vidi se djelić maske vojnog kamiona *Deutz*.

– Što je s ovom slikom? – pita.

– Pogledaj malo bolje – odvrati Maja. – Pogledaj čovjeka desno na slici.

Najev još jednom pogleda desnog od dvojice muškaraca. U trenutku kad je fotografija snimljena, čovjek na njoj bio je mlad, možda u ranim tridesetima. Bio je manje mršav, u punoj snazi, još uvijek tamnocos, bez ijedne sjedine, ali zato s bradom. Ipak, na drugi se pogled jasno vidjelo. Bio je to isti onaj čovjek kojeg su utopljenog pronašli na obali.

Najev je začuđeno pogleda.

– Ono što o tom čovjeku znam je nadimak. Nadimak iz tog doba, ratni nadimak. Zvali su ga Bosna.

– Dobro, kako ga znaš?

– Okreni sliku pa ćeš vidit.

Najev je okrene. Na poleđini je bio ispisan jezgrovit opis slike: *Bosna i ja, Moseć*. I jednako lakonska datacija. Samo dvije brojke, očito godina: '94.

– Tu mi je sliku ostavio brat – reče Maja. – On je taj drugi čovjek na slici. Bosna i on zajedno su ratovali od '93. do '95. Fotografirali su se više puta. Vidiš i sam: ova je fotografija iz '94., snimljena na planini Moseć. A čovjek kojeg policija traži na toj je slici. Taj desni.

– Pa dobro, zašto ne odeš na policiju i ne kažeš im što znaš?

– Ne usuđujem se otić na policiju.

– Zašto?

– Zato što im ne vjerujem. Ni mom bratu policija nije pomogla. Moglo bi mi se dogoditi što se dogodilo njemu.

– Što mu se dogodilo? – upita Najev.

Nije odmah odgovorila. Oprezno ga je pogledala, kao da važe posljedice. A onda rekla.

– Ako želiš, pokazat ću ti.

4

Vozili su se magistralnom cestom kroz Kaštela sve dok nisu stigli do raskrižja za Sućurac. Glavnina prometa na cesti nastavljala je ili ravno ili skretala nalijevo put središta mjesta i mora. Maja je skrenula desno. Svoj *Peugeot 208* povezla je uskom cestom uzbrdo, uz obronke Kozjaka.

Vozili su neko vrijeme asfaltnom cestom do starog sućuračkog groblja. Svakom neupućenom – pa i Najevu – činilo bi se da cesta tu staje. Ali Maja se nije zaustavila. Iza grobljanske crkve povezla se oštrom strminom uzbrdo i prešla na gorski makadamski put. Vozili su se dalje neasfaltiranom cestom kroz gusto grmlje maginja. Naposljetku se uz cestu otvorio proplanak zagrađen metalnim ogradnim vratima. Maja je parkirala uz rub puta, točno pred ogradom. Spretno je preskočila metalnu prepreku, a Najev učini isto.

Našli su se usred maslinika. Bio je prostran, sačinjen dijelom od starih stabala, dijelom od mladica koje je netko naknadno usađivao. Postojalo je doba kad se netko oko tog maslinika svojski trudio. Suhozidni su zidovi bili obnovljeni i učvršćeni cementom, uz rub parcele ležao je veliki spremnik vode, kroz masline je bilo razvučeno profesionalno navodnjavanje. Ipak, činilo se kao da su ti trudi u nekom trenutku minuli. Maslinik je sad bio zapušten i zarastao u korov, a

stabla su se gušila pod gustim granjem koje odavno nitko nije rijedio.

– Bratu mi je ovo bila i strast i švog – reče Maja. – Roko je govorio da se ovdje liječi: liječi od rata, od PTSP-a, od svih drugih sranja. Kad bi ovdje proveo dan, uvijek bi bio dobre volje, a nije baš da je često bio dobre volje.

Hodala je kroz stabla prema središtu maslinika. Najev ju je pratio.

– Bavio se time još u ono doba, odmah poslije rata – nastavi Maja – prije nego što je to nanovo postala moda, prije nego što su se maslina dohvatili svi dokoni. Radio je ulje, a ulje mu je bilo izvrsno. Razmišljao je da se počne javljat na natjecanja uljara. Nagovarala sam ga na to.

Na nekom, naoko ni po čemu izuzetnom mjestu Maja je zastala. Zastala je ispred osobito velike masline širokog debla. Maja pokaže na jednu granu. Bila je debela, izdignuta od tla.

– Tu su ga našli – reče.

– Našli? Kako misliš...?

– Našli su ga obješenog o ovu granu. Godine 2005.

– Samoubojstvo?

– Navodno. Tako su rekli. Ali ja u to ne vjerujem.

Najev je zgromljeno pogleda.

– Moj brat je imao PTSP – nastavi Maja. – Borio se s njim i imao loših faza. Ali Roko nije bio suicidalan. Imao je trideset i šest godina i malo dijete. Tjedan prije je ostrigao sva stabla, pognojio ih, iščupao korov. Dao je otiskati etiketu za boce ulja. Imao je planove.

– Pa jesi rekla policiji za svoje sumnje?

– Policija se nije pretrgla. Za njih je to bio čist slučaj. Našli su uz stablo bačene poljoprivredne skale i poruku na papiru ispod položenog kamena. Pisalo je samo: *Oprosti*. Kažu da

je rukopis bio njegov. I njegova je žena to potvrdila, nisu ni išli grafologu. A možda su trebali.

– A možda ti nisi bila svjesna koliko je on bio loše?

Maja odmahne glavom. – Roko je imao svojih muka. Imao je teških dana, daleko od toga da nije. Ali nikad, ni sekunde nije bio suicidalan.

– Pa... onda što misliš da se dogodilo?

Maja ga pogleda. – Ako se nije ubio, ubio ga je netko drugi.

Zastala je, kao da važe riječi. A onda izgovorila rečenicu zbog koje je očito tu.

– A onda sad, dvadeset godina poslije, i tog Bosnu pronalaze mrtvog u moru. Nije li ti to čudno? To mora imati veze.

– Dobro, kakve bi veze moglo imati?

– To ćeš mi ti reć.

– Ja?

– Ti si novinar, istraživački novinar. Ti to radiš: istražuješ.

– Ja sam novinar, ne policajac. Ovo je stvar za kriminaliste. Moraš otići policiji.

– Ne vjerujem policiji. Moj je brat malo prije smrti bio na policiji. Ne znam zašto, ne znam što je on od njih tražio, ili oni od njega. Ali znam da je bio u postaji, znam da je s njima imao neka posla, dolazili su mu kući, odlazio on njima. I kako je to završilo? Koji tjedan potom našli su ga mrtva.

– Oni imaju baze podataka, kartoteku, mogu izuzimati dokaze... Ja ništa od toga ne mogu.

– Ti možeš ono šta možeš. Meni više ne treba.

Krenula je put auta. Najev je krenuo za njom, još uvijek zbunjen Majinim tvrdnjama. Sjeli su u auto i u tišini se povezli niz brdo, put magistrale. – Eto, razmisli – reče dok su se spuštali u oblaku makadamske prašine. – Platila bih ti,

novac neće bit problem. Što god doznao, dojavio bi meni. Samo meni. Ja ću jedina znat.

Vozili su se šutke prema gradu. Najev se trudio ne odati koliko mu je nelagodno, ali činilo mu se da je to i odveć očito. Nakon kratke vožnje u tišini Maja je parkirala pred ordinacijom. Najeva je tu čekao parkirani auto. Stajali su na pločniku i kratko se pogledavali, kao da ne znaju kako bi se razišli. Naposljetku mu je Maja pružila ruku.

– Volila bih da pristaneš – reče. – Samo da nešto saznam. Ne mogu živit s tim avetima, s kosturom u ormaru. Ne bi ni ti na mom mjestu.

Samo je klimnuo pazeći da joj ne raspiri očekivanja. Sjeo je u vlastiti auto i zaputio se kući.

Dok se dovezao doma, već je padao kasni proljetni mrak. Ušao je u stan koji mu se najednom činio sjetno prazan. Sjeo je u fotelju.

Zadatak koji mu je Maja predložila bio mu je dubinski odbojan. Uložiti će puno truda, izgubit će puno vremena, a kad sve privede kraju, Maji će priopćiti ono što je i sad očito, a ona ne može prihvatiti – da joj se brat jednostavno ubio. Da je i on još jedan od tolikih koje je rat ujeo iznutra, pa izjedao više i više dok ih nije sveo na ogriske, iznutra nagrizene ljuštore. Najev je upoznao dovoljno takvih da zna kako njihova patnja i smrt nisu ništa doli običan klišej. To je tužno, ali je istina. Samo to nije istina koju bližnji žele čuti.

Presvukao se i otvorio frižider. Razveselio se kad je spazio ostatke sinoćnje večere – hladne artičoke s bobom. Podgrijao ih je i stao jesti. Ali Majin mu prijedlog nije izlazio iz glave.

Taj posao nije vodio nikamo – znao je. Na koncu će ženi koja mu je draga naplatiti veliki novac da bi joj servirao hladno razočaranje. Nije to bio posao za njega, nego za privatnog detektiva. Ali znao je i to da Maja u privatnog detektiva neće

imati povjerenja. Zvala je njega jer ga poznaje i zato mu vjeruje. Jednom dijelu njega to je povjerenje laskalo.

Oprao je tanjure, pa pogledao na sat. Čekao je da sat покаže devet. Jer u devet će sati u Vancouveru biti podne. To je vrijeme kad bi Toni mogao biti budan i umiven.

Točno u devet sjeda uz računalo i otvara *Zoom*. Toniya nema. A onda se na ekranu konačno pojavi slika. Na slici je njegov sin, u sivoj hudici, u vlastitoj spavaćoj sobi. Najev s neodobravanjem primijeti da mu je u podne krevet neraspremljen, a pokraj kreveta tanjur s polupojedenom kruškom.

Kroz pikseliziranu sliku proučava Toniya, pazeći pritom da mu sin ne opazi ispitivački pogled. Toni se čini još mršavijim nego zadnji put. Ima novu tetovažu na zapešću. Najev ni uz najbolju volju ne uspijeva shvatiti što tetovaža predstavlja.

Počinju razgovor. Najev ga propituje – što ima novo, kako je na poslu, kako se živi. Kakvo je vrijeme. Vrijeme je uvijek ugodan teren, pogotovo onda kad je u Kanadi ledeno, a Split se krabi na zubatom suncu.

Najev ga pita za Rinu. Rinu, koju u razgovoru sa sinom još uvijek zove „mama“, premda je sam Toni poodavno zove imenom. – Dobro je Rina – odgovara Toni. – Standardno. Znaš je već, znaš ti nju. – Tako kaže, a Najev pomisli da zapravo i ne zna. Barem ne više, ako je, davno, ikad i znao.

Razgovaraju tako o praznom ni o čemu, a onda Najev otvara temu koja ga zaista zanima, radi koje zove. Toni mu je nedavno natuknuo kako ga privlači ideja da se možda vrati. Ima ponuda, rekao mu je. Poslovi u turizmu. Razmišlja o tome da za čartersku agenciju radi kao skiper. Osam mjeseci sezone. Pristojan novac, bio bi na moru, bio bi na brodu. A Najev zna: ako je ičim zarazio sina, zarazio ga je morem i jedrilicom.

Tu mu je zamisao Toni povjerio za zadnjeg razgovora, prije tri tjedna. U međuvremenu ta ideja Najevu svrdla glavom. Lijepo bi to bilo, da mu sin bude bliže. Da ima koga zvati vikendom na objed.

Pita ga ima li što novog s tim u vezi. Izvještava ga da je i sam guglao, da potražnje ima, da čarteri regrutiraju ljude za sezonu dvadeset i šeste. Ali Toni okoliša. Nije još siguran, veli. Važe različite opcije. Treba mu vremena – tako kaže. Treba mu vremena da odluči.

Kako razgovor teče, Najev uviđa da ga Tonijevo okolišanje uzrujava. Ipak, susteže se, ne želi da se zlovolja osjeti u glasu, ne želi biti zatečen u ispadu roditeljske sebičnosti.

Na koncu se pozdravljaju, slika iz Vancouvera nestaje, pred Najevom je opet sivi prazni zaslon. Kad je razgovor gotov, još je prazniji.

Ide do frižidera i toči čašu neke pristojne malvazije. Dobro je to vino. Toliko dobro da ga sad kao penzioner sebi neće moći svaki dan priuštiti.

Sjeda opet u fotelju i razmišlja o sutrašnjem danu.

Sutra će dati drugu ruku intonka. Završit će s čišćenjem inoksnom pastom. *Dankinja* će biti spremna.

Preksutra će je spustiti dizalicom u more. Napraviti će đir po zaljevu da se motor razradi. Na koncu će je akoštati na vez. Oprat će je mlazom vode s crijeva – i to će biti to.

A onda slijedi ono čega se boji. Slijedi niz praznih jutara koja neće imati čime ispuniti. S novinarskim je poslom završio. Ako se bruka pročuje, drugi neće ni dobiti. Nema neke potražnje za novinarima u mirovini. Uštedevine ima, ali i ona će se istopiti. Pogotovo će se istopiti bude li pio fina istarska vina.

Treba mu dodatni prihod. Treba mu posao. A Maja mu ga nudi.

Nudi mu posao koji će vjerojatno biti uzaludan, možda i mučan. Ali ispunit će mu jutro, sljedeće i preksljedeće jutro, a Najeve ništa ne ispunjava takvim bijelim užasom kao pomisao na prazno jutro u kojem ne bi imao što raditi.

A k tomu – postoji i drugi razlog. Tog razloga postaje sve više svjestan što dulje razmišlja o njezinoj ponudi.

Naime, svidjelo mu se što je susreo Maju. Želio bi je sreći opet.

Otpio je čašu vina do kraja, a onda natočio još jednu. Kao da mu je alkohol otupio oprez, uklonio osigurače. Kao da ga je učinio razdragano neopreznim.

Premišlja se još kratko, a onda – mrvu pripit – Maji kasno navečer šalje poruku.

Javlja joj da pristaje.